

DOI: <https://doi.org/10.15407/bv2024.02.044>

УДК 027.54(477–25)НБУВ:[025.173:001.32(477)]"1918/1930"–047.76

Петро Шекера,

<https://orcid.org/0000-0001-9886-0495>

науковий співробітник,

відділ комплексного опрацювання документів,

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського (м. Київ, Україна)

просп. Голосіївський, 3, Київ, 03039, Україна

e-mail: shekerapt@nbuv.gov.ua

Олена Косенко,

<https://orcid.org/0000-0002-7768-4733>,

молодша наукова співробітниця,

відділ комплексного опрацювання документів,

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського (м. Київ, Україна)

просп. Голосіївський, 3, Київ, 03039, Україна

e-mail: kosenko@nbuv.gov.ua

Ретроспективна каталогізація періодичних видань Національної академії наук України 1918–1930 рр. із фондів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського

Мета статті – висвітлити особливості аналізу ретроспективного масиву академічної періодики та збірників 1918–1930 рр. зі збережень Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. На прикладі журналу Національної академії наук України «Народна творчість та етнологія» розкрити процес рекаталогізації академічних періодичних видань. **Методологія дослідження** ґрунтується на принципах історизму, об'єктивності і системності, використанні спеціальних методик опису, порівняння, бібліотекознавчого, документознавчого, статистичного та ретроспективного аналізу. **Наукова новизна.** Обґрунтовано важливість здійснення рекаталогізації ретроспективної частини періодики Національної академії наук України з фондів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. Розкрито чинники, що визначають особливості процесу рекаталогізації академічної періодики в сучасних умовах, вимоги до формування бази даних ретроспективної частини видань, бібліографічних записів та описів. **Висновки.** Наголошується на важливості ретрокаталогізації журналів та продовжуваних видань для покращення пошукового апарату Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, на необхідності популяризації бази даних ретроспективної частини наукових періодичних видань серед споживачів інформації, користувачів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. Величезний масив ретроспективної частини академічних періодичних видань зберігається на полицях фондозбереження Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. Великою мірою це – збірники, журнали, які почали виходити в Національній академії наук України ще з 1918 р. Вони становлять безцінне надбання українського народу. Нагальна проблема, пов'язана зі збереженням, представленням та використанням цього унікального надбання, потребує свого остаточного вирішення. Особливо актуальним залишається створення БД ретровидань академічних журналів, продовжуваних видань на основі наявного традиційного карткового каталогу, внесення усіх часописів Національної академії наук України початку ХХ ст. до електронного каталогу Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. Рекаталогізації карткового каталогу Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського сприяє процес оцифрування текстів номерів, випусків, томів журналів та продовжуваних видань Національної академії наук України початку ХХ ст.

Ключові слова: ретроспективна каталогізація, бібліографічний опис, електронний каталог Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, періодичні та продовжувані видання з ретроспективної частини фонду Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, журнал Національної академії наук України «Народна творчість та етнологія».

Актуальність теми дослідження. Бібліотечні фонди України зберігають унікальні періодичні видання 1918–1930 рр. Провідне місце у цьому ресурсі належить академічним періодичним і продовжуваним виданням Національної академії наук (далі НАН) України. Вони становлять національне надбання українського народу, безцінне джерело інформації як для науковців, так і пересічних громадян країни. На початку ХХ ст. Академією наук України було видано чимало журналів. Однак, доступ до них був обмежений. По-перше, тогочасні часописи друкувалися малими тиражами. По-друге, за рішенням комуністичної влади, майже всі вони зберігалися у спецфондах. По-третє, давалася взнаки недосконалість пошукового апарату Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (далі НБУВ). Про наявність означеної літератури у фондах читачі упродовж десятиліть дізнавалися з традиційних карткових каталогів.

На жаль, великий і багатий масив академічної періодики 1918–1930 рр. і на сьогодні належним чином не впорядкований. Багато видань опрацьовані ще за старими стандартами. На каталожних картках часто неправильно вказані зміни у назвах періодичних видань, інвентарні номери, відомості про специфікацію тощо. Каталогізаторами-попередниками не було здійснено ретельної перевірки наявного фонду, робилося це або похапцем, або цьому ресурсу не завжди приділялася увага. Наразі сучасний читач прагне якомога більше дізнатися про те, чи інше періодичне видання через онлайн. Тому нагальною потребою нині є створення бібліографічного опису (далі БО) ретровидань академічних журналів та продовжуваних видань на основі наявного традиційного алфавітного карткового каталогу, доповнення бібліографічних записів ретроспективної частини періодики НАН України в електронному каталозі.

Аналіз досліджень і публікацій. В Україні ретрокаталогізацією журналів та продовжуваних видань займаються різні бібліотечні установи. Серед великих бібліотек, насамперед це Харківська державна наукова бібліотека імені В. Г. Короленка, бібліотека Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, де було здійснено ретроспекцію і рекаталогізацію всіх друківаних видань. Робота харківських бібліотекарів висвітлювалася у низці публікацій, зокрема, у статті К. А. Чабан «Рекаталогізація: технологія і організація проведення в бібліотеці ХНУ», в якій авторка детально висвітлює процес рекаталогізації у бібліотеці Харківського національного університету, характеризує кожен з етапів цієї роботи: підготовчий і безпосередньо внесення інвентарних номерів видань до електронного каталогу (далі ЕК) [11].

Питанням ретрокаталогізації періодики належну увагу приділяють фахівці Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського (далі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського). Так, Ю. Мисюра у публікації «Ретрокаталогізація як засіб відображення фонду періодичних видань у ДНПБ

України ім. В. О. Сухомлинського» торкається різних аспектів ретроспективної каталогізації в Державній науково-педагогічній бібліотеці України ім. В. О. Сухомлинського, виокремлює методи та технології проведення рекаталогізації періодичних видань. Дослідниця висвітлює основні проблеми, що виникають у процесі внесення результатів ретроспекції періодичних видань до електронного каталогу [7].

Проблеми ретроспективної каталогізації журналів досліджує і наукова співробітниця ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського Л. М. Дунаєва, яка у своїй статті «Ретроспективна каталогізація періодичних видань у ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського: технологічний підхід» розглядає основні етапи рекаталогізації періодики, окреслює проблеми, що постають перед каталогізаторами. Авторка розкриває особливості технології ретрокаталогізації, найбільш ефективні шляхи її застосування при опрацюванні фондів ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського [3].

Серед публікацій на тему рекаталогізації періодики України варто згадати статтю науковців О. Косенко і П. Шекери «Ретрокаталогізація журналів та продовжуваних видань у підшивках ретроспективної частини фонду НБУВ» [6]. У статті розглянуто основні напрями роботи з рекаталогізації журналів і продовжуваних видань, які зберігаються на полицях книгосховища НБУВ у підшивках, в одній палітурці. Запропоновано методика реєстрування номерів під однією палітуркою, але зі своїми різновидами.

Мета статті – висвітлити особливості аналізу ретроспективного масиву академічної періодики та збірників зі збережень НБУВ. На прикладі журналу НАН України «Народна творчість та етнологія» розкрити процес рекаталогізації періодичних видань.

Виклад основного матеріалу. Періодика відіграє важливу роль у розвитку науки будь-якої держави, адже результати досліджень вчені викладають насамперед у статтях журналів, збірників, серіальних видань, щоб якомога швидше ознайомити спільноту з останніми своїми напрацюваннями, обґрунтувати важливість обраної проблематики, її перспективність.

НБУВ є головною бібліотекою НАН України. Сюди на зберігання надсилаються обов'язкові примірники всіх академічних видань, зокрема і періодики. Відділ комплексного опрацювання документів НБУВ займається описом і опрацюванням не лише нових надходжень, а й ретроспективної частини фонду Бібліотеки.

При сучасній рекаталогізації створення в ЕК окремого покажчика академічних збірників і журналів початку ХХ ст., які зберігаються у головній книгозбірні держави, є вкрай важливою справою. Адже такий ретроспективний каталог періодики НАН України слугує складанню перспективних планів оцифрування. Згідно з науковим планом Інституту інформаційних технологій НБУВ «Інформаційні технології наукової бібліотеки в розвитку інфраструктури знань цифрового суспільства», розділ 2 «Ретроконверсія та наукове редагування національних бібліографічних ресурсів (електронний каталог НБУВ)», науковці та спеціалісти сектору каталогізації журналів і продовжуваних видань активно працюють над внесенням до бази даних ретроспективної частини періодичних та продовжуваних видань. На жаль,

у попередні десятиліття у зв'язку з величезним масивом періодики, що надходила до НБУВ, не було можливості опрацьовувати всі ретровидання Національної академії наук України, які наявні у Бібліотеці. Особливо це стосується журналів та збірників, які були видані Всеукраїнською академією наук (далі ВУАН) на початку ХХ ст.

Ретроспективна каталогізація (ретрокаталогізація) передбачає складання бібліографічного запису документа, що зберігається у фонді, після його опрацювання *de visu*. Ця робота вимагає продуманої організації, значних затрат часу, професійності, поєднання з іншими бібліотечними процесами. Ретрокаталогізація періодичних видань нині складається з таких компонентів: бібліографічне описування, індексування, анутовання документів та відображення їх в електронній формі.

Рекаталогізація академічних періодичних видань здійснюється поетапно:

- перший етап (підготовчий) – звірка примірників на полиці фондосховища НБУВ;
- другий етап (основний) – створення або редагування бібліографічного опису (БО) кожної назви видання в електронному каталозі (ЕК), коли, власне, і відбувається ретрокаталогізація;
- третій етап (завершальний) – внесення напрацьованої інформації про видання до ЕК.

Розглянемо ці етапи більш докладно на прикладі академічного журналу «Етнографічний вісник». На першому етапі проводиться звірка періодичних видань у фондосховищі НБУВ із Генеральним картковим каталогом періодичних та продовжуваних видань на предмет наявності номерів (підшивок) і виявлення їх відображення в каталозі, а також звірка з топографічним каталогом періодичних видань (за шифром). У процесі цієї роботи вносяться потрібні зміни та доповнення, робляться необхідні виправлення. До 1970 р. всі примірники надходили до Бібліотеки і приймалися на баланс. Їм присвоювався інвентарний номер у вигляді шестизначного числа. Тобто всі вони фіксувалися як балансова література. Але цього недостатньо для максимально повного представлення інформації про наявний масив ретроспективної частини періодичних видань у фондах Бібліотеки.

На другому етапі, після звірки номерів (випусків, підшивок) та інвентарів академічних періодичних видань, створюється або редагується бібліографічний запис (далі БЗ) на кожну назву видання в ЕК. Для формування БЗ, відповідно до приписів стандартизації та уніфікації, використовують ДСТУ ГОСТ 7.1:2006. «Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання». Цим стандартом встановлено загальні вимоги і правила складання БО документа, набір областей і елементів БО, послідовність їх розташування, наповнення і спосіб внесення елементів, застосування встановлених скорочень. Більшість назв академічної періодики 1918–1930 рр. не мають зведених записів або вони представлені з обмеженими бібліографічними даними. Отже, тільки перевірка *de visu* та використання інших джерел уможливають створення якнайповніших записів.

Бібліографічний запис складається мовою оригіналу документа. Всі службові записи, що не є елементами БЗ, робляться виключно українською мовою. Окремі

випадки використання інших мов обумовлюються окремо. Головною вимогою при створенні опису видання є забезпечення його унікальності для кожного окремого документа. Проілюструємо це на прикладі часопису «Етнографічний вісник». Журнал було внесено до переліку видань ВУАН у «Систематичному каталозі видань Всеукраїнської академії наук, 1918–1929», який побачив світ у 1930 р. [10].

Журнал «Етнографічний вісник»¹ (усього 10 книг) – неперіодичне видання, започатковане у 1925 р. науково-дослідною установою Етнографічна комісія ВУАН, яка опікувалася збиранням, дослідженням і виданням матеріалів у різних ділянках народної художньої творчості та етнографії. Видавався українською мовою у Києві [1]. З 1925 р. і до кінця існування журналу (до 1932 р.) відповідальними редакторами були академік Андрій Лобода і доктор філологічних наук Віктор Петров. «Етнографічний вісник» публікував розвідки, огляди, рецензії, статті з етнографії, фольклористики, зокрема музичної та краєзнавства. Орган інформував про діяльність Етнографічної комісії ВУАН, містив критику й бібліографічні дані краєзнавчої літератури в Україні, матеріали про етнографію народів тодішнього СРСР, а також ілюстрації та музичні додатки.

Бібліографічний запис створюється на підставі карток з Генерального алфавітного карткового каталогу періодичних та продовжуваних видань, а у разі їх відсутності – безпосередньо за виданням. З книгосховища вибірково замовляються окремі примірники документів (перший, що надійшов до бібліотеки, останній на час складання БЗ, проміжні у разі зміни назви, відомостей про відповідальність, вихідних даних, серії, періодичності тощо).

Якщо потрібний бібліографічний запис вже наявний у ЕК, перевіряється відповідність елементів запису документа, вносяться необхідні зміни. Зауважимо, що шифрування періодичних видань на початку ХХ ст. не завжди здійснювалося коректно, деякі з них були зашифровані неправильно, інші – роз'єднані по різних шифрах. Так і в нашому випадку. «Етнографічний вісник» чотири рази змінював назву, тому і має чотири шифри розташування (рис. 1).

Шифр: Ж20783 (Журнал)

Етнографічний вісник [Текст] : неперіодичний журн. УАН / за голов. ред. А. Лободи, В. Петрова ; Всеукраїнська Академія наук. Етнографічна комісія. – Київ : Друкарня Всеукраїнської Академії Наук, 1925–1932. – Виходить щорічно. – Отримується з 1925.

ВІДОМОСТІ ПРО ЗМІНИ: Назви

У 1937р. перейменовано у Український фольклор (Шифр Ж22336)

У 1939р. перейменовано у Народна творчість (Шифр Ж22336)

У 1947р. перейменовано у Наукові записки [Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії АН УРСР] (Шифр Ж22508)

З 1957р. див.: Народна творчість та етнографія (Шифр Ж27482)

РОКИ:

1925 1926 1927 1928 1929 1930

Рис.1. Приклад зведеного запису «Етнографічного вісника»

¹ Етнографічний вісник : журнал/ за гол. ред. А. Лободи, В. Петрова. Київ : Друкарня Всеукраїнської Академії, 1925–1932.

Розширений бібліографічний запис має як обов’язкові, так і факультативні елементи. Обов’язкові – назва, підзаголовки, відомості про авторів, місце видання, видавництво, роки видання, примітки; факультативні – відомості стосовно назви: паралельна назва, подальші відомості про відповідальність тощо. До електронного бібліографічного запису заносяться і обов’язкові, і факультативні дані.

У робочому аркуші «ОJ51 – ЖУРНАЛ (ПЕРІОДИКА)» створюється новий БЗ, в якому назва і точки доступу, пов’язані з редакторами та укладачами, заповнюються згідно зі стандартом бібліографічного опису ДСТУ ГОСТ 7.1:2006. Бібліографічний опис журналу здійснюється мовою об’єкта запису, якою подано також основні елементи титульного аркуша.

Для створення повноцінного БЗ заповнюється поле #200 «Назва». Потім – підполя: «Відомості до назви», «Відомості про авторів», «Відомості про колектив». Згідно з ДСТУ ГОСТ 7.1:2006, відомості про відповідальність наводяться в тій формі, в якій вони вказані на джерелі інформації. Тобто до ЕК вносяться прізвище та ініціали особи в такій послідовності, в такій редакції, як вони вказані на титульній сторінці або на звороті титулу. Крім того, наводиться інформація про відповідальність, дані про колективи, котрі готували видання, редакторів, упорядників; відомості про видання, а саме: місце видання, видавництво, періодичність, а також з’ясовуються історико-функціональні особливості журналу (визначаються чіткі часові рамки виходу того чи іншого часопису, встановлюються імена фактичних редакторів, видавців, авторів). Вихідні відомості журналу подаються за наявними у фонді примірниками (рис. 2).

Позначення елемента	№	Значення
РЕТРО	1	
НАКЛОНЕ ВИДАННЯ	1	1
903 ЦИФР НЕВБ		ж20783
110 КОДИ		ТГВБ/СЖ/1
111 ISBN		
950 Виданий індекс		1
710 АВТОР - КОЛЕКТИВ		
200: НАЗВА		«Етнографічний вісник» - неперіодичний журн. УАН. За гогол. ред. А. Лобода, О. Петрова. «Вісн...
210 ВИДИ ВИДОМОСТІ	1	«МОНТО»1929«Т»1832«С»Другарки Віснурасанська Академі Науки»1925
211 ОТРИМУЄТЬСЯ З (RRRR)		
510 ПАРАЛЕЛЬНА НАЗВА	1	
511 РЕЗОНЦІАНТА (ВАРИАНТ) НАЗВИ	1	
541 ПЕРЕКЛАД НАЗВИ		
484 ПЕРІОДИЧНЕ ВИДАННЯ		
702 РЕДАКТОРИ	1	«Лобода»ВА. М. «Савирий Митрофанович»1871-1891«Д013 Голов. ред.
711 КОЛЕКТИВИ	2	«ЛПетров»ВВ. П. «Виктор Платонович»1894-1989«Д013 Голов. ред.
712 КОЛЕКТИВ (РЕДАГУВАННЯ)	1	«Віснурасанська Академія наук»СЖ/ВБ«Етнографічна комісія
823 СЕРІЯ (СВ)		
225 СВ входить до СЕРІ	1	
102 ФРАЗА		жж
101 МОВА	1	укр
331 Анотація	1	«Етнографічний вісник» - неперіодичний журнал УАН. Видався у 1925 - 1932 роки: Головні редактори - Ан...
332 «Етнографічний вісник» публікував розвідки, огляди, реценсії, статті з етнографії, фольклористики, зокрема му...	2	
333 «1930» «Киевський влад» почав наслідувати на заміненню українську мову та в першому виданні. Під уклад б...	3	
951 Файли	2	«http://uk.wikipedia.org/wiki/Category:Вісник_Етнографічного_Вісника_УАН»1925-1932«D013»1925-1932«D013»1925-1932
	2	«http://resource.history.org.ua/cgi-bin/history/entry?M21DBEN=EKJRP21DBEN=EKJAS21STN=1&S21REF=10&S21»
	2	«http://libo.nbuv.gov.ua/libo/temlik0011922/ТAddressa%20матеріалу%20«Електронна%20бібліотека%20Україна»»
	4	«http://uk.wikipedia.org/wiki/Category:Вісник_Етнографічного_Вісника_УАН»1925-1932«D013»1925-1932«D013»1925-1932«D013»1925-1932
	5	«http://23191737.jpg?img»

Рис. 2. Приклад заповнення полів «Основного БО»

Електронний каталог уможливує представлення кількох варіантів пошукових можливостей одного видання. У розширеному БО присутні обов’язкові елементи (попередні назви (поле #430) та наступні назви (поле #440), які подаються у хронологічному порядку і стають обов’язковими для бібліографічного запису.

І це відповідає інтересам користувача. Адже його цікавить не процес створення БЗ, а можливість здійснення релевантного пошуку за наявними даними (попередніми та нинішніми назвами видання) в ЕК. У нашій ситуації «Етнографічний вісник» за своєю історією мав багато назв (рис. 3).

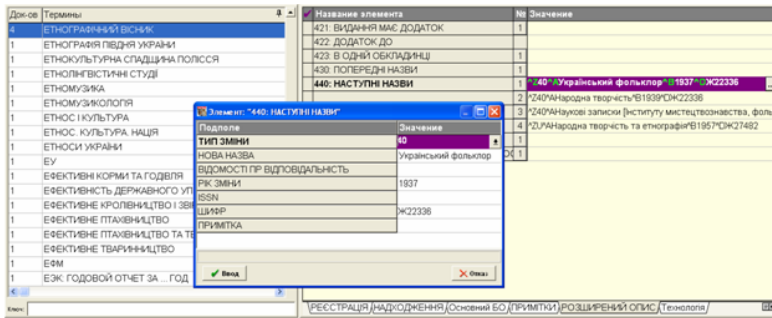

Рис. 3. Приклад заповнення підполів «Розширеного опису» БЗ

Спадкоємцями «Етнографічного вісника» були: журнали «Український фольклор» (1937–1939), «Народна творчість» (1939–1941), щорічні наукові праці «Наукові записки» (Т. 1–4) Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії АН УРСР (1947–1958). З 1957 р. видання поновлене як журнал «Народна творчість та етнографія».

Уповдовж 1937–1939 рр. двомісячний науково-популярний журнал «Український фольклор» видавався Інститутом українського фольклору Академії наук УРСР та Управлінням у справах мистецтв при РНК УРСР. На його сторінках друкувалися статті, інформації, бібліографії, інструктивні матеріали з питань фольклористики, а також оригінальні фольклорні матеріали сучасного і дореволюційного походження. Редакція приділяла увагу всім видам народної творчості: самодіяльному народному мистецтву, образотворчому народному мистецтву тощо.

З 1939-го по 1941 р. замість журналу «Український фольклор» виходить ілюстрований часопис «Народна творчість»² (рис. 4). Він стає офіційним друкованим органом Інституту фольклору Академії наук УРСР і Управління у справах мистецтв при РНК УРСР. Друкується один раз на 2 місяці. У журналі висвітлюються питання народної творчості, всіх видів самодіяльного мистецтва України. Публікуються теоретичні статті з питань фольклору і фольклористики, кращі зразки пісенно-музичного і оповідального фольклору, критика і бібліографія видань з народної творчості. У розділі «Для колективів художньої самодіяльності» висвітлювалися різні види самодіяльного мистецтва, питання режисерського розроблення кращих драматичних творів, друкувалися невеликі п'єси і музичні твори для самодіяльних колективів.

² Народна творчість : журнал. Київ : Мистецтво, 1939–1941.

Шифр: Ж22336 (Журнал)

Народна творчість [Текст] : наук.-популяр. журн. / Ін-т укр. фольклору АН УРСР, Упр. у справах мистецтва при РНК УРСР. – Київ : Мистецтво, 1937–1941. – Виходить раз на два місяці. – Отримується з 1937.

ВІДОМОСТІ ПРО ЗМІНИ: Назви

У 1925–1931 рр. видання мало назву: Етнографічний вісник (Шифр Ж20783)
У 1937–1939 рр. видання мало назву: Український фольклор

У 1947 р. перейменовано у Наукові записки

[Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії АН УРСР] (Шифр Ж22508)

З 1957 р. див.: Народна творчість та етнографія (Шифр Ж27482)

РОКИ:

1937 1939 1941

Рис. 4. Приклад зведеного БЗ із розширеним описом зміни назв

З 1947 по 1958 рр. «Народну творчість» на інформаційному полі змінюють щорічні наукові праці «Наукові записки» (Т. 1–4), які готував Інститут мистецтвознавства, фольклору та етнографії АН УРСР. До редакційної колегії входили: академік АН УРСР М. Т. Рильський (відповідальний редактор), член-кореспондент АН УРСР П. М. Попов, П. Д. Павлій (учений секретар). Кожен том «Наукових записок» має свою назву: Том 1–2: «Мистецтво. Фольклор. Етнографія», том 3: «Народна творчість та етнографія», том 4: «Українська етнографія»³ (рис. 5).

Шифр: Ж22508 (Продовжуване видання)**Інститут мистецтвознавства, фольклору та етнографії.**

Наукові записки [Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії] [Текст]/ Ін-т мистецтвознав., фольклору та етнографії, АН УРСР ; редкол.: М. Т. Рильський (відп. ред.) [та ін.]. – Київ : Вид-во АН УРСР, 1947–1958. – Періодичність не визначена. – Отримується з 1925.

ВІДОМОСТІ ПРО ЗМІНИ: Назви

У 1925–1931 рр. видання мало назву: Етнографічний вісник (Шифр Ж20783)
У 1937–1939 рр. видання мало назву: Український фольклор (Шифр Ж22336)
У 1939–1941 рр. видання мало назву: Народна творчість (Шифр Ж22336)

З 1957 р. див.: Народна творчість та етнографія (Шифр Ж27482)

РОКИ:

1947 1954 1958

Рис. 5. Приклад БЗ з окремим шифром, пов'язаним із загальним виданням

³ Наукові записки. Т. 1–4 / Ін-т мистецтвознавства, фольклору та етнографії АН УРСР ; відп. ред. М. Т. Рильський. Київ : Вид-во АН УРСР, 1947–1958.

У 1957 р. Інститутом мистецтвознавства, фольклору та етнографії АН УРСР поновлюється випуск журналу «Народна творчість та етнографія»⁴, який продовжив висвітлювати видавничу діяльність Етнографічної комісії. З перших років видання часопис друкувався у Києві як кварталник, з 1990-го – виходить один раз на два місяці. У журналі публікуються теоретичні статті з питань оповідального, пісенно-музичного фольклору та інших видів народної творчості і художнього самодіяльного мистецтва, критичні матеріали й бібліографія видань народної творчості, зразки народної творчості, оповідальний фольклор, народні музичні твори, пісні, твори народного образотворчого мистецтва, п'єси, матеріали для самодіяльних драматичних колективів тощо [3].

З 2010 р. журнал друкується під назвою «Народна творчість та етнологія» (*англ.* «Folk art and ethnology») ⁵ (рис. 6). На його сторінках висвітлюються питання теорії, історії та сучасного стану народної культури, а саме: словесної, музичної та пісенної народної творчості (фольклор), хореографічної народної творчості, народного образотворчого мистецтва, народного побуту (етнографії), театральної і кінематографічної самодіяльності, а також друкується інформація з питань народної творчості та етнографії, що відображає досягнення у галузі культури українського та інших слов'янських народів. Часопис має постійні рубрики: статті, розвідки і матеріали, дослідження з історії науки та культури, з експедиційних матеріалів, з архівів, колекцій та рідкісних видань, трибуна молодого дослідника, ювілейні та пам'ятні дати, критика та бібліографія, огляди, рецензії, анотації, хроніка.

Шифр: Ж27482 (Журнал)

Народна творчість та етнологія [Текст] = Folk art and ethnology : журнал / Нац. акад. наук України, Ін-т мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського, Міжнар. асоц. укр. етнологів ; редкол.: В. Великочий (голов. ред.) [та ін.]. – Київ : Вид-во ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України, 1925. – Виходить щоквартально. – Отримується з 1957. – ISSN 0130-6936, ISSN 2664-4282, ISSN 2786-6181

ВІДОМОСТІ ПРО ЗМІНИ: Назви

У 1925–1932 рр. видання мало назву: Етнографічний вісник (Шифр Ж20783)

У 1937–1939 рр. видання мало назву: Український фольклор (Шифр Ж22336)

У 1939–1941 рр. видання мало назву: Народна творчість (Шифр Ж22336)

У 1947–1957 рр. видання мало назву: Наукові записки [Інституту

мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України]

У 1957–2010 рр. видання мало назву: Народна творчість та етнографія. – ISSN 0130-6936

РОКИ:

1957 1969 1973 1981 1982 1983 1988 1996 1997 1998 1999 2000 2001 2002 2003 2004 2005 2006
2007 2008 2009 2010 2011 2012 2013 2014 2015 2016 2017 2018 2019 2020 2021 2022 2023

Рис. 6. Приклад БЗ сучасного журналу «Народна творчість та етнологія» з додатковими даними про всі попередні видання часопису

⁴ Народна творчість та етнографія : журнал / голов. ред. О. Дей. Київ : Наук. думка, 1957–2009.

⁵ Народна творчість та етнологія : журнал / голов. ред. Г. Скрипник. Київ : Вид-во ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України, 2010.

Третім, завершальним, етапом рекаталогізації є внесення інформації про окремі номери видань за кожен рік, інвентарних номерів видань, а також позначень, де зберігається відповідний документ. Реєстрація кожного номера видання відбувається викликом на екран зведеного опису видання.

Вкладка «РЕЄСТРАЦІЯ» дає змогу заповнити поля з розкритими «Назвами елементів». Для кожного номера журналу створюється свій запис. Вводяться: РІК (з титульного аркуша, обкладинки або зворотного боку титульного аркуша видання), ТОМ (при наявності, вноситься тільки цифрове значення арабськими цифрами), НОМЕР (частина, випуск) (вноситься цифрове значення арабськими цифрами або літерами кирилиці чи латиниці з позначкою місяця (як на оригіналі)). Після заповнення полів «рік», «том», «номер» – запам'ятовується створений запис (рис. 7).

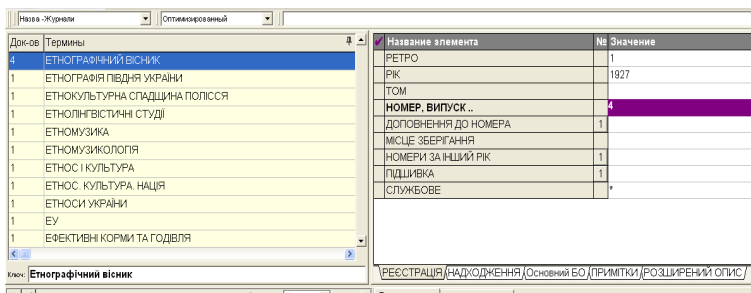

Рис. 7. Приклад заповнення вкладки «РЕЄСТРАЦІЯ»

Наступний крок. Він передбачає відкриття створеного запису, здійснення його редагування і реєстрації інвентарних номерів видання. У вкладці «НОМЕР» необхідно відкрити поле «ПРИМІРНИКИ». Практика доводить, що копіювати поле «ПРИМІРНИКИ» варто із вже зареєстрованих видань і «вставляти» їх у порожнє ідентичне поле наразі приписаного видання, а потім вже редагувати його. Редагування підполів у цьому полі стосується:

- а) зміни «інв. № видання»;
- б) перевірки заповнення (автоматично) підполя «ДАТА надх.» (там повинно стояти в РЕТРО 9 0-в 00000000);
- в) зміни або залишення без змін «Напрявлення»;
- г) перевірки «Місце знаходження» (підполя «Напрявлення» і «Місце знаходження»). Як правило, вони заповнюються основним книгосховищем ФХ);
- д) якщо в картковому каталозі є такий саме номер і рік колекційного зібрання, все це заноситься до цього ж поля, але другим чи третім примірником (рис. 8).

Багато обов'язкових примірників, що надійшли до бібліотечного фонду, мають дублетні варіанти. Всі номери і випуски цих видань від початку існування проходять повну звірку de visu з основним книгосховищем НБУВ та картковими каталогами за весь період їх зберігання та заносяться до електронного каталогу Бібліотеки. Спеціалісти-каталогізатори проводять ретельну звірку інвентарних номерів, з'ясовують фізичний стан випусків, наявність додатків, номерів, які спарені, а також зшиті у підшивку для подальшого використання і збереження дорогоцінного фонду.

Назва елемента	№ Значення
РЕТРО	1
ШІФР ВИДАВАННЯ	Ж20783
ШІФР НОМЕРА	Ж20783/1927/4
* ЗАМОВЛЕННЯ	1
ПРИМІРНИКИ	1 0 1 ФХ 262977 00000000 ФХ ФХ
РІК	2 КС00000000*0*01*0*ФХ*Ж2284124*Кримський А. Ю
ТОМ	1927
НОМЕР (частина, випуск)	4
ДОПОВНЕННЯ до №	1 ФХ
НОМЕРИ за ІНШИМ РІК	1
Бібліографія	1
ПРИПІЛЕТЕНІ №№	1
НОМЕР ДОДАТКІВ/ЗМІСТ/РУБРИКАТОР/ТЕХНОЛОГІЯ/Додаткове	

Шифр: Ж20783/1927/4(Кримський А. Ю.:Ж30039
Журнал
Етнографічний вісник(Текст) неперіодичний журн. УАНІ За голов. ред. А. Лобори, В. Петрова - Київ : Друкарня Всеукраїнської Академії Наук, 1925 - . - 1932 . - 1927 р. Кн. 4
Зведений опис видань
Рубриikator НБУВ: ТБ а54(4УКР)

Примірки:
1) ФХ Прим. 262977 (вільний)
2) ФХ Прим. 262977 (коп. Кримський А. Ю.) Шифр: Кримський А. Ю.:Ж30039 (вільний)

Рис. 8. Приклад заповнення вкладки «НОМЕР» після «РЕЄСТРАЦІЇ»

Після завершення роботи з внесення і редагування інвентарного номера видання для підтвердження значення «ретровидання» обов'язково робиться позначка у полі РЕТРО «ТАК» (рис. 9).

Назва елемента	№ Значення
РЕТРО	1
ШІФР ВИДАВАННЯ	Ж27482
ШІФР НОМЕРА	Ж27482/1957/1
* ЗАМОВЛЕННЯ	1
* ПРИМІРНИКИ	1 КС00000000*0*01*0*ФХ*В1039220*ФХ
РІК	1957
ТОМ	1
НОМЕР (частина, випуск)	1
ДОПОВНЕННЯ до №	1 КСстк-бер*9№
НОМЕРИ за ІНШИМ РІК	1
Бібліографія	1
ПРИПІЛЕТЕНІ №№	1
НОМЕР ДОДАТКІВ/ЗМІСТ/РУБРИКАТОР/ТЕХНОЛОГІЯ/Додаткове	

Рис. 9. Приклад підтвердження значення «ретровидання»

Сьогодні, дякуючи Інтернету, рекаталогізація набуває нових рис, з'являються нові проблеми, які необхідно вирішувати (сайти видань, інформація про видання з Вікіпедії, енциклопедії в друкованому або електронному вигляді тощо).

Обов'язковим етапом роботи з будь-якою академічною періодикою при створенні БЗ нині є пошук сайтів про видання або інформації про журнал, збірник в електронному просторі, про редакторів, якщо вони є видатними вченими (наприклад, А. Кримський, М. Грушевський та ін.). Вже більше двох років науковці, провідні спеціалісти НБУВ створюють коротенькі анотації на видання, які допомагають користувачеві оперативно ознайомитися з виданням. Останніми роками дедалі частіше практикується вміщення до БЗ світлин обкладинок наразі існуючих видань, а також видань, які змінили назву або припинили своє існування.

На сьогодні, завдяки опрацюванню ретроспективної частини академічних періодичних та продовжуваних видань до електронного каталогу НБУВ вже

внесено понад 200 назв. Проведено реєстрацію понад 4000 ретроспективних журналів, збірників, щорічників НАН України, наявних у фонді НБУВ, із зазначенням їхнього місця зберігання.

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського постійно підтримує Бібліотечний портал НАН України та створює Депозитарій наукових текстів, який надає якнайповнішу інформацію про академічні публікації. Реалізація проекту зі створення каталогу усіх академічних періодичних видань є одним із пріоритетних завдань НБУВ.

Важливим атрибутом сучасної роботи з рекаталогізації є оцифрування текстів ретроспективних періодичних видань. Ця інноваційна технологія полегшує роботу з літературою і каталогізаторам, і користувачам. Будь-який користувач, маючи змогу скористатися сайтом Бібліотеки, отримує не лише доступ до того чи іншого журналу у фондозбереженні через ЕК, а й можливість попрацювати з повнотекстовим відображенням номерів або випусків академічних періодичних видань на екрані монітора.

Оцифрування періодичних видань НАН України, на наш погляд, необхідно здійснювати поступово, за хронологією, а не вибірково. На сайті «Електронна бібліотека «Україніка» вже представлено деякі академічні журнали та збірники з оцифрованим текстом, серед них: «Бібліотечний журнал» (1925–1926), «Етнографічний вісник» (1925–1930), «Записки Історично-Філологічного відділу Української академії наук» (1919–1931), «Україна» (1924–1926).

Потрібно відзначити, що рекаталогізація оцифрованої періодики передбачає строге дотримання фахівцями єдиних підходів. Національна історична бібліотека України (НБУ) також опрацьовує ретроспективну частину періодики і продовжуваних видань. Пошук літератури на сайті установи супроводжується повнотекстовим розкриттям змісту на екрані монітора. Проте вже оцифровані колегами видання не систематизовані, не опрацьовані за стандартом опису періодичних видань (загальний опис, випуски), вони, на жаль, описані як окремі видання. На нашу думку, фахівцям, котрі виконують дану роботу, потрібно неухильно дотримуватись єдиних правил опрацювання і внесення інформації щодо номерів до зведеного опису на сайті установи. Це значно полегшить користувачам пошук потрібної літератури. Як свідчить практика, процес рекаталогізації потребує цілої низки узгоджень, дотримання єдиних вимог і правил, значної координаційної роботи між бібліотечними установами країни, особливо з появою Інтернету, електронних каталогів, баз даних, інших електронних ресурсів. НБУВ, як головна бібліотека України, при організації ретроспекційної роботи виступає провідною координуючою інституцією.

Свій відбиток на процес рекаталогізації накладає та обставина, що багато наших періодичних ретровидань зберігається в колекційному фонді НБУВ. Бібліотека має величезний депозитарій колекційних зібрань. Видатні діячі України А. Кримський, С. Маслов, О. Попов та інші протягом всього свого творчого шляху збирали колекції, в яких були і періодичні видання. Головне завдання каталогізаторів у процесі ретроспекції зуміти об'єднати розпорошену академічну

періодики, яка зосереджена в численних колекційних зібраннях. Звичайно, це ускладнює процес рекаталогізації, робить його більш тривалим, проте така робота є вкрай необхідною, адже в результаті користувач матиме змогу скористатися колекційною періодикою, якщо відсутні видання в основному фонді.

Висновки. Величезний масив ретроспективної частини академічних періодичних видань зберігається на полицях фондозбереження НБУВ. Великою мірою це – збірники, журнали, які почали виходити в Національній академії наук України ще з 1918 р. Вони становлять безцінне надбання українського народу. Нагальна проблема, пов'язана зі збереженням, представленням та використанням цього унікального надбання, потребує свого остаточного вирішення. Особливо актуальним залишається створення БД ретровидань академічних журналів, продовжуваних видань на основі наявного традиційного карткового каталогу, внесення усіх часописів НАН України початку ХХ ст. до електронного каталогу НБУВ.

Рекаталогізації карткового каталогу НБУВ сприяє процес оцифрування текстів номерів, випусків, томів журналів та продовжуваних видань НАН України початку ХХ ст. За результатами здійсненої рекаталогізації користувачі НБУВ матимуть змогу отримувати якнайновішу інформацію про ретроспективні академічні видання періодики в електронному вигляді, через онлайн. Це – вимога часу. Процесу рекаталогізації карткового каталогу сприяє процес оцифрування текстів номерів, випусків, томів журналів та продовжуваних видань НАН України початку ХХ ст. І ця робота лише наростатиме. Вкрай важливо популяризувати базу даних періодичних ретровидань, привертати увагу користувачів Бібліотеки до цього унікального академічного ресурсу. Такий підхід сприятиме піднесенню рівня їхньої наукової діяльності, пов'язаної з дослідженням історії Національної академії наук України, з розбудовою української державності.

Список бібліографічних посилань

1. Видання Академії наук УРСР (1919–1967). Суспільні науки : бібліогр. покажч. / відп. ред. М. М. Онопрієнко. Київ : Наук. думка. 1971. 798 с.
2. ДСТУ ГОСТ 7.1:2006. Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання (ГОСТ 7.1-2003, IDT). Київ : Держспоживстандарт України. 2007. 47 с.
3. Дунаєва Л. М. Ретроспективна каталогізація періодичних видань у ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського: технологічний підхід. *Наукові праці Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського*. 2017. Вип. 6. С. 45–54.
4. Енциклопедія історії України : у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. ; Інститут історії України НАН України. Київ : Наук. думка, 2010. Т. 7 : Мл – О. 728 с. : іл.
5. Каталог видань Української Академії наук 1918–1930 / Українська Академія наук ; ред. Д. М. Штогрин. Чикаго : Товариство Українських бібліотекарів Америки, 1966. 286 с. + додаток 74 с.
6. Косенко О., Шекера П. Ретрокаталогізація журналів та продовжуваних видань у підшивках ретроспективної частини фонду НБУВ. *Бібліотечний вісник*. 2020. № 4. С. 9–15.
7. Мисюра Ю. Ретрокаталогізація як засіб відображення фонду періодичних видань у ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. *Вісник Книжкової палати*. 2015. № 4. С. 11–19.
8. Періодичні видання УРСР 1918–1950: журнали : бібліогр. дов. / уклад. М. І. Багрич та ін. Київ : Вид-во Кн. палати, 1956. 464 с.
9. Поліщук О. Рекаталогізація фонду: труднощі та переваги процесу. *Бібліотечний форум України*. 2012. № 4. С. 2–4.

10. Систематичний каталог видань Всеукраїнської академії наук, 1918–1929 / Всеукраїнська Академія наук ; склали М. М. Іванченко, Я. І. Стешенко. Київ, 1930. 286 с.

11. Чабан К. А. Рекаталогізація: технологія і організація проведення в бібліотеці ХНУ. *Бібліотека в освітньому просторі*. 2006. № 3. С. 58–63.

References

1. Onopriienko, M. M. (Resp. ed.). (1971). *Vydannia Akademii nauk URSS (1919–1967). Suspilni nauky : Bibliografichni pokazhchyk* [Publication of the Academy of Sciences of the Ukrainian SSR (1919–1967). Social sciences: Bibliogr. Show]. Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].

2. (2007). DSTU HOST 7.1:2006. *Bibliografichni zapys. Bibliografichni opys. Zahalni vymohy ta pravyla skladannia (HOST 7.1-2003, IDT)* [2. DSTU GOST 7.1: 2006. [Bibliographic record. Bibliographic description. General requirements and rules of assembly (GOST 7.1-2003, IDT)]. Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].

3. Dunaieva, L. M. (2017). *Retrospektyvna katalohizatsiia periodychnykh vydan u DNPB Ukrainy im. V. O. Sukhomlyns'koho: tekhnolohichni pidkhid* [Retrospective cataloging of periodicals in the V. O. Sukhomlynskyi State Scientific and Pedagogical Library of Ukraine: a technological approach]. *Naukovi pratsi Derzhavnoi naukovo-pedahohichnoi biblioteki Ukrayiny imeni V. O. Sukhomlyns'koho*, 6, 45-54. [In Ukrainian].

4. Smolii, V. A. (Chief ed.) (2010). *Entsyklopediia istorii Ukrainy: T. 7: MI–O* [Encyclopedia of the history of Ukraine: Vol. 7: MI–O]. Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].

5. Shtohrin, D. M. (Ed.). (1966). *Kataloh vydan Ukrainskoi Akademii nauk 1918–1930*. [Catalog of publications of the Ukrainian Academy of Sciences 1918–1930]. Chicago, USA. [In Ukrainian].

6. Kosenko, O., & Shekera, P. (2020). *Retrokatalohizatsiia zhurnaliv ta ptodovzhuvanykh vydan retrospektyvnoi chastyny fondu NBUV* [Retro-cataloging of journals and continuing editions in the files of the retrospective part of the fund of V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine]. *Bibliotechnyi Visnyk*, 4, 9-15. [In Ukrainian].

7. Mysiura, Yu. (2015). *Retrokatalohizatsiia yak zasib vidobrazhennia fondu periodychnykh vydan u DNPB Ukrainy im. V. O. Sukhomlyns'koho* [Retrocatalogization as a means of displaying the periodicals fund in the V. O. Sukhomlynskyi State Scientific and Pedagogical Library of Ukraine]. *Visnyk Knyzhkovoї palaty*, 4, 11-19. [In Ukrainian].

8. Bahrych, M. I. (Comp.). (1956). *Periodychni vydannia URSS 1918–1950: zhurnaly: Bibliografichni dovidnyk* [Periodicals of the USSR 1918–1950: magazines; bibliographic reference. Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].

9. Polishchuk, O. (2012). *Retrokatalohizatsiia fondu: trudnoshchi ta perevahy protsesu* [Recalculating the fund: the difficulties and benefits of the process]. *Bibliotechnyi Forum Ukrainu*, 4, 2-4. [In Ukrainian].

10. Ivanchenko, M., & Steshenko, Ya. (Comp.). (1930). *Systematychnyi kataloh vydan Vseukrainskoi akademii nauk, 1918–1929* [Systematic catalog of publications of the All-Ukrainian Academy of Sciences, 1918–1929]. Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].

11. Chaban, K. A. (2012). *Rekatalohizatsiia: tekhnolohiia i orhanizatsiia provedennia v bibliotetsi KHNU* [Recataloging: technology and organization in the library of KhNU]. *Biblioteka v osvitiomu prostori*, 3, 58-63. [In Ukrainian].

Petro Shekera,

<https://orcid.org/0000-0001-9886-0495>,

Researcher,

Department of Complex Processing of Documents,

V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine (Kyiv, Ukraine)

Olena Kosenko,

<https://orcid.org/0000-0002-7768-4733>,

Junior Researcher,

Department of Complex Processing of Documents,

V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine (Kyiv, Ukraine)

RETROSPECTIVE CATALOGING OF PERIODICALS OF THE NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES OF UKRAINE FROM 1918 TO 1930 FROM THE COLLECTIONS OF THE V. I. VERNADSKYI NATIONAL LIBRARY OF UKRAINE

The purpose of the article is to highlight the peculiarities of the analysis of the retrospective array of academic periodicals and collections of 1918–1930 from the archives of the V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine. Using the example of the journal of the National Academy of Sciences of Ukraine "People's Creativity and Ethnology" to reveal the process of recologising academic periodicals. **The research methodology** is based on the principles of historicism, objectivity and systematicity, as well as the use of special methods of description, comparison, library science, document science, statistical and retrospective analysis. **Scientific novelty.** The importance of re-archiving the retrospective part of the periodicals of the National Academy of Sciences of Ukraine from the funds of the National Academy of Sciences is substantiated. The factors that determine the peculiarities of the process of rearchalogization of academic periodicals in modern conditions, the requirements for the formation of a database of the retrospective part of publications, bibliographic records and descriptions are disclosed. **Conclusions.** Emphasis is placed on the importance of retro-cataloging of journals and ongoing publications to improve the Library's search engine, on the need to popularize the database of the retrospective part of scientific periodicals among consumers of information, users of the V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine. A huge array of the retrospective part of academic periodicals is kept on the shelves of the V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine fund storage. To a large extent, these are collections and magazines that began to be published by the National Academy of Sciences of Ukraine as early as 1918. They are an invaluable asset of the Ukrainian people. The urgent problem related to the preservation, presentation and use of this unique property needs its final solution. The creation of a database of retro-editions of academic journals, continued editions based on the existing traditional card catalog, and inclusion of all journals of the National Academy of Sciences of Ukraine from the beginning of the 20th century remains especially relevant. to the V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine electronic catalog. The process of digitizing the texts of numbers, issues, volumes of journals and continuing editions of the National Academy of Sciences of Ukraine at the beginning of the 20th century contributes to the re-cataloging of the National Academy of Sciences of Ukraine card catalog.

К е у о р д s: periodical and continuing publications from the retrospective part of the V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine fund, journal of the National Academy of Sciences of Ukraine "Folk creativity and ethnology", electronic catalog of the V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine, retrospective cataloging, bibliographic description.

V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine (Kyiv, Ukraine)
3, Holosiivskyi ave., Kyiv, 03039, Ukraine
e-mail: shekerapt@nbuv.gov.ua
e-mail: kosenko@nbuv.gov.ua

Стаття надійшла до редакції 19.04.2024 р.